

Када ће се светска економска криза завршити?

Пише: Божидар Маслаћ
среда, 04 август 2010 11:38

Амерички економиста Рубини, који важи за економисту који је предвидео почетак светске економске кризе, њену суштину своди на проблем сувише либералног давања кредита правним лицима и грађанима који нису били у стању да кредите врате. Банке су се коцкале узимајући велике камате на оваквим ризичним улагањима, надајући се да ће извући капитал пре него што њихови клијенти постану потпуно несолвентни.

Постоје много дубљи узроци економске кризе који ће донети потпуно нови распоред светске моћи. Укратко ћемо се подсетити на узроке светске доминације земаља Западне Европе и САД, и покушати да одбранимо тезу да је глобализација, термин који ћемо појаснити, главни кривац за кризу са којом се свет већ две године суочава. Из објашњења феномена глобализације биће једноставно дедуковати њене последице међу које спада и крај светске економске кризе. При томе ће свако моћи схватити једноставно објашњење разлога настанка и престанка економске кризе. Подсетићемо да економија као научна дисциплина није била у стању да предвиди ову кризу, која је најважнији светски економски догађај за неколико генерација економиста, и тиме се сврстала у ред научно непризнатих дисциплина попут астрологије, нумерологије и тарота. Ако бисмо неуспех економије поредили са астрономијом, то би било као да астрономи не успеју да предвиде поновни долазак Халејеве комете, или следеће помрачење Сунца, што спада у елементарна достигнућа ове науке.

Шта заправо значи глобализација? Познати амерички социолог, јапанског порекла, Френсис Фукујама, изнео је после пада берлинског зида, предвиђање да ће сва људска друштва пре или касније морати да прихвате либерално-демократски модел друштвеног уређења. Фукујама, који је иначе био под великим утицајем Хегелове филозофије, изнео је став о крају историје са образложењем да су два главна конкурента демократско-капиталистичком друштвеном уређењу, фајизам и комунизам доживели историјски дебакл и да ће пре или касније и друштва попут Северне Кореје или Саудијске Арабије, прихватити западну демократију и тржишну привреду.

Претпоставимо да је Фукујама у праву и погледајмо какве последице би по земље које су раније биле грађанске, тржишне демократије ово оставило. Под земљама старог капитализма ми подразумевамо земље Западне Европе у којима се капитализам развијао последњих неколико векова. Морамо приметити да за успех тих држава у остварењу светске доминације које су махом постале колонијалне силе демократија није била од пресудне важности. Много важнија су била друга два фактора која се потпомажу са капитализмом. Један фактор је била конкуренција међу Европским силама

Када ће се светска економска криза завршити?

Пише: Божидар Маслаћ
среда, 04 август 2010 11:38

у освајању нових територија као извора сировина којима се трговало на европском тржишту, а у доба после индустријске револуције освајању територија као тржишта за европске индустријске производе. Други важан фактор који је омогућио европску доминацију је европски начин образовања. Критичко мишљење које се у Европи јавља после Ренесансе, и које даје предност разуму над религијском објавом, а експерименту над спекулацијом, омогућило је брзи развој техничких наука, које су биле у служби рата и освајања са једне стране, и развоју капиталистичке привреде са друге стране. Европљани, наоружани техничким иновацијама и капиталистичким начином производње поразили су ловачко-сакупљачке урођеничке заједнице и феудална царства широм света.

Да су европско образовање и технолошке иновације које се потпомажу са капитализмом главни узрок светске доминације Европљана и њихових културних наследника САД, можемо лако показати на следећем историјском примеру. Прва европска сила која је побеђена у рату за територије од стране неевропске државе је Русија, која је била најмање капиталистичка, претежно феудална земља. Њу је победио Јапан, прва држава која се реформисала прихватајући европско образовање и капиталистички начин организације привреде. Јапан је Меиџи реформом средином XIX века потпуно применио европска достигнућа на пољу научног образовања и у исто време је укинуо феудализам уводећи индустријску верзију капитализма. Тиме је изашао из вишевековне изолације и постао једна од светских сила, освајајући територије Кореје и Кине. После другог светског рата под притиском САД, Јапан уводи и демократију. САД и Јапан постају важни трговински партнери. Занимљиво је да пад стандарда америчке радничке класе, заправо оног дела који није имао високо образовање, коинцидира са растом јапанског извоза у САД који постаје обимнији од шездесетих година. Јапан је имао велики раст БДП-а све до деведесетих година XX века када долази до рецесије у Јапану. Рецесија настаје у исто време када зараде јапанских запослених достижу, па и престижу зараде запослених у САД. Једно време је због великог трговинског суфицита у корист САД изгледало да ће САД банкротирати, али деведесетих је дошло до опоравка економије САД.

Из овог примера ћемо извући следеће закључке. Земља која усвоји западни начин образовања и капиталистички начин привређивања у стању је да достигне водеће светске силе. У условима либералне трговине капитал ће се преливати у корист капиталистичке земље са нижим надницама омогућавајући привредни раст земљи са јефтинијом радном снагом. Земља са скупљом радном снагом бележиће дефицит у трговини и имаће привредне тешкоће све док се зараде запослених у обе економије не изједначе. Реални пад стандарда у земљи која је имала више наднице остаће трајан из следећег разлога. Постоје ограничени природни ресурси. Када већи број људи има веће наднице, ови природни ресурси поскупљују. Узмимо на пример нафту. Овај ограничени ресурс ће постајати све скупљи што више људи буде било у могућности да купи аутомобил. Они који су раније поседовали аутомобиле биће оштећени и моћи ће да купе

Када ће се светска економска криза завршити?

Пише: Божидар Маслаћ
среда, 04 август 2010 11:38

мању количину горива за своју надницу. Применимо ову историјску и економску лекцију на цео свет.

У време док су се становници колонија борили за независност, после другог светског рата, у већем делу ових земаља је прихваћена марксистичка теорија, док је у неким земљама, поготово у Јужној Америци одговор на ширење марксизма био клизање у десничарске диктатуре. Од краја осамдесетих година Кина прелази са марксистичке теорије на капиталистичку праксу. И многе друге земље напуштају марксистичку идеологију званично или незванично. У Источној Европи се уводи демократско тржишно модел, док ваневропске земље попут Вијетнама постају отворене за увоз страног капитала, чак иако нису увеле демократију. Капитал се природно сели у земље са јефтинијом радном снагом и извози на богата тржишта земаља старог капитализма. Као и у случају Јапана који је остварио развој на рачун САД и других развијених земаља, тако већи део света са Кином на челу остварује свој развој, користећи конкурентност своје радне снаге. Док су САД једва биле у стању да издрже развој Јапана, земље која има око стотридесетмилона становника, а да им се економија не уруши, лако је закључити да не могу да издрже конкуренцију целог трећег света. Слично је са западноевропским земљама које су осим на удару трећег света, угрожене од, са ценом радне снаге конкурентнијих, земаља Источне Европе. Преливање капитала путем инвестиција и трговинског дефицита из земаља старог капитализма у земље новог капитализма је узрок светске економске кризе. У земљама старог капитализма реално недостаје капитала. Амерички и западноевропски радник постаје све неконкурентнији.

У време када је криза започела јавили су се гласови да капитализму није добро, и да је сам капиталистички начин производње погрешан. Капитализму заправо никад није било боље, а криза у САД је последица закона тржишне привреде. Онај ко није конкурентан пропада. САД више нису конкурентне ни у домену висококвалификоване радне снаге. Европски начин образовања присутан је данас у већем делу света, и чини конкурентним све већи број земаља. Реалне наднице у САД не погађају више само нискоквалификовану радну снагу, и то додатно појачава кризу.

Из свега овога је јасно када ће се светска криза окончати. Све док зараде у земљама старог капитализма буду реално падале криза ће опстојати. Исто као и у случају трговине САД и Јапана, економски проблеми САД и старих чланица ЕУ разрешиће се када се наднице из земаља старог капитализма и новог капитализма изједначе. Криза ће престати, али ће реални стандард земаља старог капитализма драстично опасти. Ове земље ће самим тим постати далеко мање значајне у светској расподели моћи.

Када ће се светска економска криза завршити?

Пише: Божидар Маслаћ
среда, 04 август 2010 11:38

Истине ради, морам поменути и алтернативни сценарио. Земље НАТО могу покушати да искористе тренутну војну надмоћ да спрече опадање своје реалне моћи.